

The Attitudes and Opinions of Prospective Teachers Related to Drama Course: The Case of Atatürk University¹

Zeynep BAŞCI*

Kerim GÜNDOĞDU**

ABSTRACT: The purpose of this research was to investigate the attitudes of prospective teachers toward drama program implemented in a public university. Both quantitative and qualitative methodologies were benefited in this study. Two hundred and twenty-two prospective teachers from Classroom Teaching, Science Education, Early Childhood and Turkish Language Education departments participated into the survey. An attitude scale for prospective teachers toward drama course was administered to all participants. Then, face-to-face voluntary interviews were done with 14 prospective teachers from all departments, in order to gather information about their perceptions concerning several issues in drama education. The results of the t test and ANOVA indicated that there are no statistical differences between the attitudes of prospective teachers toward drama, considering gender and academic achievement scores. However, a meaningful difference was observed with regard to departmental variable, in favor of Science Education Department. Although certain problems were emphasized within the implementation of the course, the analysis of the interviews generally showed that drama education was effective in permanence of learning, providing positive learning atmosphere, developing communication skills, and positive (affective) attitudes such as self-trust, imagination when effectively implemented.

Key Words: Creative drama, drama education, prospective teachers, teacher training

SUMMARY

Purpose and significance: The contemporary societies depend on citizens' ability to create-and to be creative. Teachers are the most influential group in societies, because countries are to continue to meet the challenges of the future through education in schools. Thus, today's schools need to develop creative citizens, not only knowledgeable ones. Drama is a course to develop creativity, problem solving, challenge people's understandings, communication and empathy. Therefore teacher training institutions need to train pre-service teachers to be informed about the drama through employing such courses in the programs. This study investigated the last year prospective teachers' attitudes toward and opinions of drama course with regard to some variables.

Methods: In this study mixed survey method was employed. An attitude scale for prospective teachers toward drama was administered to all participants immediately after implementation of a drama course in a public university. Then, face-to-face voluntary interviews were done with 14 prospective teachers from all departments, in order to gather qualitative information about their perceptions concerning several issues in drama education.

Results: The results of the t test and ANOVA indicated that there are no statistical differences between the attitudes of prospective teachers toward drama, considering gender and academic achievement scores. However, a meaningful difference was observed with regard to departmental variable, in favor of Science Education Department. Although certain problems were emphasized within the implementation of the course, the analysis of the interviews generally showed that drama education was effective in permanence of learning, providing positive learning atmosphere, developing communication skills, and positive (affective) attitudes such as self-trust, imagination when effectively implemented.

Discussion and Conclusions: The results showed that prospective teachers considered drama course as effective, amusing and active method for their further professional life. Related literature also supported the findings of this study. Affective education seemed to be the most influential in drama education. Besides, prospective teachers also confirmed the goals and objectives of the course through the interviews and their expectations were mostly met in the course, although some obstacles and problems were indicated concerning the implementation of the course. Consequently, the drama course should be continued to be given at all pre-service teacher programs. However, relevant physical environment, course materials, and knowledgeable and experienced teacher trainers should be employed in order to obtain more positive results.

¹ This paper was orally presented at the 18. National Educational Sciences Congress held by Ege University, 1-3 October 2009, in İzmir, Türkiye

* Res. Assist., KKEF, Elementary Education Department, Erzurum.

** Assist. Prof. Dr., KKEF, Department of Educational Sciences, Erzurum

Öğretmen Adaylarının Drama Dersine İlişkin Tutumları ve Görüşleri: Atatürk Üniversitesi Örneği²

Zeynep BAŞCI*

Kerim GÜNDOĞDU**

ÖZ: Araştırmanın amacı, drama dersini almış öğretmen adaylarının dramaya yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve bu dersi almış olan öğretmen adaylarının bu derse yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Çalışma, tarama modeline uygun olarak, 2008–2009 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören 222 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gruplara “Yaratıcı drama derslerine ilişkin tutum ölçeği” uygulanmıştır. Bunun yanında drama dersine ilişkin sorunları ve öğretmen adaylarının bu derse ilişkin beklentilerini öğrenmeye yönelik olarak 14 öğretmen adayı ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonunda ise, cinsiyet ve akademik not ortalamasına göre öğretmen adaylarının tutum puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak anabilim dalları arasında öğrencilerin drama dersine ilişkin tutum puanlarında fen bilgisi öğretmenliği lehine anlamlı fark görülmüştür. Ayrıca yapılan görüşmeler sonucunda drama dersine ilişkin sorunlar dile getirilmekle birlikte, etkili kullanıldığında kalıcı öğrenme sağladığı, kendine güveni, hayal gücünü ve yaratıcılığı geliştirdiği, eğlenerek öğrenmeyi sağladığı, iletişim becerilerini artırdığı öğretmen adaylarınca dile getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı drama, drama eğitimi, öğretmen adayları, öğretmen yetiştirme

GİRİŞ

Günümüz eğitim sistemlerinde öğretmenin rolü, öğrencilere yeni bilgiler kazandırmanın yanı sıra onların gelişim özellikleri doğrultusunda ilgi, istek ve yeteneklerini keşfetmek; neden sonuç ilişkilerini kurabilmelerini sağlamak, problem çözme becerilerini geliştirmek; duygu, düşüncelerini çeşitli yollarla ifade etmelerini sağlamak ve işbirliğine yönelik çalışmalara imkân sağlayarak, yaratıcı ve eleştirel bakış açısı kazanmalarına yardımcı olmaktır. Öğretmenler tüm bu sayılan özellik ve becerileri kazandırma işini çeşitli öğretim yöntem ve teknikler aracılığıyla ulaşabilir. Bu yöntemlerden birisi de drama ya da yaratıcı dramadır. Drama eğitimi yoluyla öğrenenin kendi yaşantılarına dayalı bilişsel, duyuşsal ve devinışsel alanlarda kalıcı öğrenmeler gerçekleşir. San (1996) eğitimde dramayı, bir kavramın, bir ders konusunun veya bir metnin daha iyi anlaşılır kılınması, bireyce ve grupça özümseme içsel yaşantıya dönüşmesi, gözden geçirilerek üzerinde düşünülerek dışa vurulması olarak görmektedir. Böyle bir grup çalışması içinde, yaşayarak öğrenme ve bilgi edinmenin yanı sıra, sözel anlatımın gelişmesi ve bireylerin toplumsallaşması da sağlanabilmektedir.

Drama, bir kelimenin, kavramın, davranışın, cümlelerin, fikrin, deneyimin ya da olayın tiyatro tekniklerinden ve oyunsu süreçlerden yararlanarak anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (San, 1996). Yaratıcı drama ise temelde, öğrencilerin gereksinimlerinden ilgi alanlarından ve deneyimlerinden yola çıkarak düşünceler geliştirmelerini sağlamaya, duygularını rahat ifade etmeye yöneliktir (Duatepe & Akkuş, 2006). Eğitimde drama ve yaratıcı drama herhangi bir konuyu doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak bir grupta ve grup üyelerinin yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Bu canlandırma süreçlerinde oyunun genel özelliklerinden yola çıkılarak, lider drama öğretmeni/eğitmeni eşliğinde amaçlanan öğrenme çıktılarına ve grubun yapısına göre önceden belirlenmiş bir ortamda drama etkinliği gerçekleştirilir (Adıgüzel, 2006).

² Bu makalenin bir bölümü, Ege Üniversitesi tarafından 1-3 Ekim 2009 tarihleri arasında İzmir’de gerçekleştirilen 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sözlü olarak sunulmuş ve bildiri özeti olarak yayınlanmıştır.

* Araş. Gör., Atatürk Üniversitesi, KKEF, İlköğretim Bölümü, Erzurum.

**Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, KKEF, Eğitim Bilimleri Bölümü, Erzurum.

Drama süreçleri, sosyalleşme yoluyla bireylerin birbirleriyle etkileşim kurmalarını sağlayarak, zamanla kendilerine güven ve saygı duymalarına da yardımcı olmaktadır. Ayrıca bir gruba ait olma ya da bir grubun üyesi olmanın getirdiği sorumluluk, iletişim ve problem çözme becerilerinin de gelişmesine yardım etmektedir (San, 1990). Drama yöntemine dayalı olarak işlenen bir derste öğretmenin rolü, geleneksel sistemdeki gibi bilgi vermek yerine, öğrencilerin yeni bilgileri keşfetmelerine, yapılandırmalarına ve anlamlandırmalarına yardımcı olmak, bu tür bilgiler hakkında konuşmaları için ortamlar ve fırsatlar yaratmaktır. Bu yöntemde öğretmen her şeyi bilen uzman kişi rolünü üstlenmez (Andersen, 2000). Drama sürecine giren birey, çalışmanın içine girerek kurgusal gerçeklikle bu çalışmayı yaşar, grupla ve grup içi iletişimle içinde bulunduğu durumu irdelemeye başlar; dener, sorgular, yeniden analiz eder ve özellikle dramaya has tekniklerin de yol göstermesiyle zamanla sürecin kendisi haline gelir. Katılımcı ele alınacak konuya ilişkin problemi kendi yaşantılarından yararlanarak çözmeye çalışır ve kendi tanık olmadığı başka bir yaşantıya dayalı deneyimi de bu süreçte eş zamanlı olarak içselleştirir. Dolayısıyla bunların kalıcı izli davranışa dönüştürülmesi de kolay olmaktadır (Adıgüzel, 2006).

Öğrenciler drama derslerinde yoğun paylaşım ortamının içinde işbirlikli çalışmayı ve ortak bir ürün ortaya koymayı öğrenirler. Buluşa dayalı öğrenmenin temel ilke olarak kabul edildiği ve birlikte çalışmanın esas olduğu drama temelli öğrenme ortamlarında, öğrenenler arasındaki iletişimin üst düzeyde olduğu, böylelikle de öğrencilerin güven duygularının geliştiği ileri sürülmektedir (Yurdakul, 2007). Ayrıca dramanın sınıfta kullanılması düşünme becerilerinin, yaratıcılığın, sözel ve yazılı iletişim becerilerinin gelişimini de sağlar (Chiriga, 1997).

Oyun ve oyuna dayalı drama etkinlikleri çocuklara hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirme, sorun çözme ve iletişim becerilerini kazandırma fırsatlarını verir. Dramanın yararları literatürde şu şekilde özetlenebilir:

- Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama (Turner, Mayall, Dickinson, Clark, Hood, Samvels & Wiggings, 2004)
- Eleştirel düşünme yeteneği kazandırma (Yaffe, 1998)
- Sosyal gelişim ve birlikte çalışma yeteneği kazandırma
- Moral ve manevi değerlerin gelişmesi ve çocukların ahlaki değerleri keşfetmelerine olanak sağlama
- Kendine güven duyma, teşvik ve karar verme becerilerini kazandırma
- Dil ve iletişim becerilerini geliştirme (Mantione & Smead, 2003; Rances, 2005)
- Farklı olay ve durumlarla ilgili deneyim kazanma
- Bireylerin hayal gücünü, hislerini ve düşüncelerini geliştirme (McCaslin, 1990; Ömeroğlu, 1990).

Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda, öğretim kademelerinin tüm basamaklarında drama eğitiminin öğrencilerin kendine ve karşısındakine güven duymasına; empati, iletişim ve problem çözme becerileri ile sosyal-duygusal yönden gelişmelerine; çevresiyle olumlu ilişkiler kurabilmesine ve yaratıcılıklarının gelişmesine yardımcı olduğu görülmektedir (Akoğuz, 2002; Dikici, Gündoğdu & Koç, 2003; Kara & Çam, 2007; Metin, 1999; Okvuran, 2000).

Freeman, Sullivan ve Fulton (2003), deneysel bir ortamda uyguladıkları drama eğitim programının öğrencilerde benlik kavramı ve sosyal beceriler konularında kontrol grubundakilere oranla daha yüksek düzeyde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun yanında bazı nitel araştırmalar da dramanın çocuklar ve ergenlere çatışma çözümüleme becerileri, öz-farkındalık ve öngörü ve diğer birçok alanda kullanımının ne denli etkili sonuçlara yol açtığını gösteren bulgulara da rastlanmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi, hangi eğitim sistemi olursa olsun temel amaç öğrencinin bilgi birikimini ve planlı öğrenme **yaşantılarını** düzenleyerek yaşam becerilerini artırmaya yönelik olarak yapılan etkinliklere odaklanmaktadır. Bu durum, çok yönlü zekâ çalışmalarında bireyin yaratıcılığını geliştirme, bilgiye ulaşma yollarını öğretme, sağlıklı, uyumlu kişilik gelişimini sağlama, öğrenciyi edilgen öğrenme ortamından uzaklaştırıp daha etkin bir birey olarak öğrenmesini sağlama gibi durumları da

görülmesine neden olabilmektedir. Eğitimde drama çalışmalarının genel amacı, her alanda yaratıcı, kendine yetebilen, kendini tanıyan, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü ve biçimleri artmış bireyler yetiştirmektir. Bu amaçların yanında yaratıcı drama ile yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama, eleştirel düşünme yeteneği, sosyal gelişim ve birlikte çalışma yeteneği kazandırma, bireylerin etik değerleri keşfetmelerine olanak sağlama, kendine güven duyma, teşvik ve karar verme, dil ve iletişim becerilerini kazandırma, imge dünyasını geliştirme gibi eğitimsel amaçlara ulaşıldığı görülmektedir (Adıgüzel, 2000).

Ülkemizde drama eğitimine yönelik çalışmalar Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından 1926 yılında ilkokul programlarında "dramatizasyon" kavramıyla kendini göstermiş ve ardından Köy Enstitüleri'nde drama benzeri etkinliklere yer verilmiştir (Ünal, 2004). 1997-1998 öğretim yılında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması çalışmalarında Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında 'İlköğretimde Drama', Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda 'Okulöncesinde Drama' dersi zorunlu olarak programda yer almaktadır. Üstündağ (2010) drama dersi öğretim programını, okulda ya da okul dışında dramanın öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlamıştır. Dersi veren öğretim elemanının öğretim programında drama dersinin hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirmeyi dikkate alarak geliştirme çalışmaları yapması beklenir. Drama eğitiminin başarıya ulaşabilmesi ve öğretmenlerin mesleklerinde drama ve yaratıcı dramayı bir ders ve yöntem olarak kullanabilmesi, bu eğitimi alan öğretmen adaylarının yaratıcı drama dersine yönelik olumlu tutumlarının olması ile doğru orantılıdır. Drama dersi aracılığıyla kazandırılacak bilgi, beceri, duygu ve düşünceler aracılığıyla toplumun inşa edilmesinde öğretmen adaylarının büyük öneme sahip olduğu açıktır. Dolayısıyla, drama dersinin işlevselliği ve etkililiği, öğretmenlerin dramaya olan tutumları ve bu konuda almış oldukları eğitimin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu bağlamda, eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının gerek kendi kişisel gelişimleri, gerekse mesleki gelişimleri açısından dramayı etkili bir öğretim yöntemi olarak derslerinde kullanabilmeleri yukarıda değinilen yararlar bakımından büyük önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın iki amacı vardır. Birincisi drama dersini almış öğretmen adaylarının cinsiyet, ağırlıklı genel not ortalaması ve bölümleri açısından dramaya yönelik tutumlarının incelenmesidir. İkinci amacı ise, bu dersi almış olan öğretmen adaylarının bu derse yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Bu amaçlar kapsamında çalışmaya ışık tutan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, akademik genel not ortalamasına (AGNO) ve öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre drama dersine yönelik tutum puanları arasında farklılık var mıdır?
2. Öğretmen adaylarının drama dersine yönelik görüşleri nelerdir?

Sınırlılıklar

Bu araştırma, drama dersini alan, derse ilişkin tutumlarını yoklamaya yönelik ölçeğe yanıt vermeyi kabul eden ve kendileriyle görüşme yapılması konusunda gönüllü olan Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi öğretmen adayları ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, öğretmen adaylarının drama dersi ve işleyişine ilişkin görüşlerine başvurmayı amaçladığından ilişkisel tarama türünde betimsel bir araştırmadır (Karasar, 1999). Çalışmada araştırma amacına ve araştırma sorularına bağlı olarak nicel ve nitel metodolojiden yararlanılmıştır. İlk araştırma sorusunun cevabı nicel analizler aracılığıyla incelenirken, diğer araştırma sorusunun cevabı nitel verilere dayalı olarak elde edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2008-2009 öğretim yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde tüm ana bilim dallarında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Adı geçen öğretim yılında 'Drama' dersini alan, ve araştırma için gerekli izinlerin alındığı Sınıf Öğretmenliği, Okul öncesi Öğretmenliği, Fen Bilgisi ana bilim dalları ile Türkçe Öğretmenliği bölümünden gönüllü öğrenciler ise örneklem grubu olarak seçilmiştir. Örneklem dahilinde, adı geçen her ana bilim dalı ve Türkçe eğitimi bölümünün gündüz ve ikinci öğretim gruplarının ikiye şubesi olmak üzere toplam sekiz şube araştırmaya dahil edilmiştir. Bu yolla oluşturulan örneklem 130 kız ve 92 erkek olmak üzere toplam 222 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın verileri, drama dersi etkinliklerinin büyük bölümünün yaratıcı dramaya ait olması nedeniyle Adıgüzel (2006) tarafından geliştirilmiş olan "Yaratıcı Drama Dersine İlişkin Tutum Ölçeği" (YDDIT) ile elde edilmiştir. Ölçek 50 maddeden oluşan ve "tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kısmen katılıyorum (3), katılmıyorum (2), hiç katılmıyorum (1)" şeklinde sıralanan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin yapı geçerliliğini incelemek üzere Adıgüzel tarafından uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda aracın tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Başlangıçta 61 maddeden oluşan aracın 11 maddesi, .30'un altında faktör özdeğerine sahip olmaları ve birden fazla faktörde yüksek yük değerine sahip olmaları gibi gerekçelerle araçtan çıkarılmıştır. Ölçekte yer alan 50 maddenin faktör yük değerleri incelendiğinde 0.71 ile 0.32 arasında değiştiği, madde toplam korelasyonlarının ise 0.66 ile 0.31 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin 50 maddelik son haline ilişkin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır. Araştırmacılar tarafından yeniden yapılan güvenilirlik çalışmasında ise Cronbach Alpha değeri .92 bulunmuştur. Ölçekte en düşük ve en yüksek puanlar 50 ile 250 arasında değişmektedir. Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek, aritmetik ortalamalar için puan aralığı katsayısı 0.80 olarak bulunmuştur. Puan Aralığı = (En Yüksek Değer-En Düşük Değer)/5 = 4/5 =0.80. Böylece tabloda verilen aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı elde edilmiştir.

Tablo 1. Aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı

Puan aralığı	Dereceleme	Yorum
1.00–1.80	Kesinlikle katılmıyorum	Düşük tutum
1.81–2.60	Katılmıyorum	
2.61–3.40	Kısmen katılıyorum	Yüksek tutum
3.41–4.20	Katılıyorum	
4.21–5.00	Tamamen katılıyorum	

Nicel verilerin çözümlenmesinde hazır bir istatistik paket program kullanılmış ve analizlerde anlamlılık düzeyi .05 kabul edilmiştir. YDDIT öğretmen adayı formu aracılığıyla elde edilen bazı değişkenler (cinsiyet, bölüm ve akademik genel not ortalamasına-AGNO) arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek amacıyla, tek yönlü varyans analizi (one-way-ANOVA) ve t testi uygulanmıştır. Bunun yanında, drama dersini alan öğrencilerin tutumları ölçek aracılığıyla elde edildikten sonra, derse yönelik dile getirmek istedikleri görüşlerini almak üzere, kendileriyle görüşme yapılmasını kabul eden toplam 14 gönüllü öğretmen adayı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bu nitel verilerin analizinde içerik analizine başvurulmuştur. Yapılan görüşmeler ses kasetlerine kaydedilerek, elde edilen veriler dikte makinesi aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmış; öğretmen adaylarının sorulara verdikleri cevaplar paralelinde ortaya çıkan temalara dayalı kodlardan yola çıkılarak, benzerlik ve farklılıklarına göre veriler gruplandırılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma soruları paralelinde yapılan nicel ve nitel analizler sonucunda ulaşılan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. İlk kısımda öğretmen adaylarının çeşitli değişkenler kapsamında drama dersine yönelik tutumlarının istatistiksel analizleri ikinci kısımda ise öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgulara yer verilmiştir.

1. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, akademik genel not ortalamasına (AGNO) ve öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre drama dersine yönelik tutumları

Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre drama dersine ilişkin tutumları arasında farklılık olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre drama dersine ilişkin tutum puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve t değeri

Cinsiyet	N	X	S.S.	t	p
Kız	130	178.65	29.43	1.858	0.65
Erkek	92	171.68	24.51		

p>0.05

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumları arasında cinsiyete göre anlamlı fark görülmemiştir (t: 1,858; p>0.05). Başka bir ifadeyle, kız ve erkek öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Öğretmen adaylarının AGNO’larına göre drama dersine ilişkin bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının AGNO’larına göre drama dersine ilişkin tutum puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

AGNO	N	X	S.S.
4.00-3.51	27	177.85	34.03
3.50-3.00	73	175.62	26.04
2.99-2.50	80	175.25	27.17
2.49 ve altı	42	175.64	27.80
Toplam	222	175.76	27.66

AGNO’larına göre drama dersine yönelik tutum puanları arasındaki farklar tek yönlü varyans analizi ile belirlenerek bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının AGNO’larına göre drama dersine ilişkin tutum puanları arasındaki farka yönelik varyans analizi

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Toplamı	F	p
Gruplar arası	141.036	3	47.012		
Gruplar içi	168921.3	218	774.868	0.61	0.980
Toplam	169062.3	221			

p>0.05

Tablo 4 incelendiğinde, AGNO'ya göre öğretmen adaylarının drama dersine ilişkin tutum puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($F=0,61$; $p=0,980$). Öğretmen adaylarının dramaya yönelik tutum puanlarının anabilim dallarına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular Tablo 5 'de verilmiştir.

Tablo 5. Anabilim dallarına göre drama dersine ilişkin tutum puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri

Anabilim Dalı	N	X	S.S.
Türkçe Öğretmenliği	56	162.91	14.35
Sınıf Öğretmenliği	69	176.72	29.77
Okulöncesi Öğretmenliği	40	176.03	32.85
Fen Bilgisi Öğretmenliği	57	187.04	26.34
Toplam	222	175.76	27.66

Anabilim dallarına göre öğretmen adaylarının drama dersine yönelik tutum puanları arasındaki farklar tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile belirlenerek bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Anabilim dallarına göre drama dersine ilişkin tutum puanları arasındaki farka yönelik varyans analizi değerleri

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	LSD
Gruplar arası	16559.120	3	5519.707			Fen Bilgisi > Sınıf > Okul öncesi>
Gruplar içi	152503.2	218	699.556	7.890	.000	Türkçe Okul öncesi> Türkçe Sınıf> Okul öncesi
Toplam	169062.3	221				

p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının buldukları anabilim dallarına göre drama dersine ilişkin varyans analizi sonucu $F=7.890$ olarak bulunmuştur. Bu oran $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır. Anlamlı bulunan tutumlara yönelik farklılaşmanın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için yapılan LSD testi sonuçları incelendiğinde, anlamlı farkın Fen Bilgisi Öğretmenliği ile Türkçe Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği ana bilim dalları arasında, Fen Bilgisi öğretmenliği öğretmen adayları lehine; Türkçe Öğretmenliği ile Okul Öncesi Öğretmenliği ana bilim dalları arasında, Okul Öncesi Öğretmenliği öğretmen adayları lehine; Sınıf Öğretmenliği ile Okul Öncesi öğretmenliği ana bilim dalları arasında ise Sınıf Öğretmenliği öğretmen adayları lehine olduğu görülmektedir.

2. Drama dersine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analiz sonucu olarak “drama dersinin amaçları” ile “drama dersinden beklentiler” şeklinde iki farklı başlığa ulaşılmıştır.

2.1. Öğretmen adaylarının drama dersinin amaçlarına ilişkin görüşleri

Yukarıda bahsedildiği gibi öğretmen adayları ile yapılan görüşmelerde ilk ortaya çıkan tema “drama dersinin amaçları” olmuştur. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler öncelikle etiketlenmiş ve daha sonra kodlanarak, elde edilen veriler aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 7. Drama dersinin temel amacına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri

---

<i>Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirmek</i>
Yaratıcı materyal üretme
Orijinal fikirlerin ortaya çıkmasına olanak sağlama
Rol yapma yeteneği geliştirme
<i>Kendini (duygularını) ifade etmek & kendini tanımak</i>
İfade ve iletişim becerisini geliştirme
Heyecanı yenme
Empati geliştirme
Dikkati toplama
<i>Doğal ortamda yaşantı oluşturmak</i>
Somutlaştırma
Öğrenciyi tanıma
Araç gereç hazırlanması & kullanımı
Dersi eğlenceli hale getirme
<i>Grup çalışma ruhunu ve bilincini aşlamak</i>
Sosyal ilişkileri geliştirme
Akran öğrenmesine katkı sağlama
<i>Bir yöntem olarak dramayı öğrenmek</i>
Bilgi aktarımında yol gösterme
Aktif öğrenmeyi sağlama
Öğretmen olarak drama yöntemine vakıf olma

Öğrencilerin verdiği cevaplar incelendiğinde drama derslerinin büyük oranda öğrencilerin duyuşsal özelliklerine, kişisel gelişimlerine katkıda bulunduğunu, drama derslerinin öğrencilerin yaratıcılığını, farklı düşünebilmeyi, hayal gücünü, kendine güven duygusunu, iletişim ve empati becerilerini geliştirdiğinin farkında olduklarını göstermektedir. Aşağıdaki örneklerde uygulama gruplarından öğrencilerin bu paralelde dile getirdikleri düşüncelerine yer verilmiştir

“Öğrenciyi merkeze aldığından öğrencinin yaratıcı düşünmesini sağlıyor. Ayrıca önceden sınıf karşısında bir konuyu anlatırken çok heyecanlıydım ancak drama derslerinden sonra kendimi daha rahat ifade ediyorum. Heyecanımı yenmeyi öğrendim.”

“Drama dersi sayesinde düşünmeyi ve yaratıcılığı öğrendim. Kendini ifade edemeyen birçok arkadaşım gibi ben de artık kendimi rahatça ifade edebiliyorum. Arkadaşlarımın karşısına sıkılmadan çıkıyorum. Etkinliklere katıldıkça ve bir ürün ortaya koydukça kendime olan güvenim arttı. Artık her derste rahatça kendimi ifade edebiliyorum. Bazen yaptıklarım beni bile çok şaşırtıyor.”

“Bu dersin başlangıçta gereksiz olduğunu düşünüyorduk. Fen Bilgisi öğretmenliğinde drama dersinin bize ne sağlayacağını bilmiyorduk. Tiyatro ile ilgili bir şey olsa gerek diye düşündük. Ancak drama dersi ile kendimi toplum karşısında daha rahat hissediyorum. Arkadaşlarımızla birbirimizi daha iyi tanıdık. Hiç paylaşımlarım olmayan arkadaşlarımızla drama dersi ile çok yaşantı paylaştık. İletişim becerilerim çok gelişti.”

“Konuları kalıcı bir hale getiriyor. Bilginin transferini sağlıyor ve doğal ortamda yaşantı oluşturuyor.”

Dramayı bir “yöntem” olarak öğrenme konusu da öğretmen adaylarınca görüşmelerde dile getirilen bir konu olmuştur. Dramanın etkili bir yöntem ve teknik olarak kullanılabileceğini düşünen bir öğretmen adayı şunları belirtmiştir:

“Drama dersleri öğretmen yetiştirmede çok önemli ve gerekli... Çünkü öğretmen bir role bürünmek zorundadır. Rahat olmalıdır. Drama dersleri bunları kazandırma açısından önemlidir. Bunun için her derste drama etkinliklerine yer verilmelidir. Bireysel

farklılıkların kolayca ortaya konulmasını sağlıyor. Eğlenerek öğrenmeyi sağlıyor. Ortaya bir ürün koyma keyfini yaşıyor. Özellikle Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerindeki konuların işlenişinde kolaylık ve zenginlikler sunuyor. Farklı durumlarla ilgili yaşantı zenginliği sağlıyor.”

Özellikle farklı program veya derslerde bu yöntemin kullanılmasında başta zorluklar çekilebileceğini düşünen öğretmen adaylarından biri ise şunları dile getirmiştir:

“Fen kavramları ile drama dersinin bağlantısını kuramıyorduk, ancak öğrendik ki fen bilgisinde geçen birçok soyut kavram drama yoluyla somutlaştırılabilir.”

Tüm bunlardan anlaşılmaktadır ki, drama dersine yönelik öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler drama dersinin temel amaçlarıyla örtüşmektedir.

2.2. Öğretmen adaylarının drama dersinden beklentilerine ilişkin görüşleri

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmelerde “drama dersiyle ilgili beklentilerinize ulaşabildiniz mi?” sorusuna yer verilmiştir. Öğretmen adaylarından birçoğu bu soruya olumlu yanıt verirken, derste beklentilerine ulaşamadıklarını ifade eden bazı öğrenciler de olmuştur. Öğrencilerin bu konuya ilişkin verdikleri yanıtlar özet olarak Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Öğretmen adaylarının drama dersiyle ilgili beklentileri

Beklentilerime ulaştım, çünkü

Bireysel özellikleri geliştiriciydi

- Kendini rahat ifade etme
- Bireyin kendini keşfetmesini ve kendini doğru ifade etmesini sağlama
- Özgüven kazandırma
- Gruplar ve bireyler arasındaki iletişim becerilerini zenginleştirme
- Empati becerisinin gelişimini sağlama
- İşbirliğini geliştirme

Etkili bir öğretim yöntemiydi

- Öğrenmeyi kalıcı hale getirdi
- Yaratıcılığı geliştirdi
- Soyut kavramların somutlaştırılmasını sağladı
- İşbirliğini geliştirdi
- Eğlence yönü çok fazla olduğu için diğer derslerde rahatlama sağladı
- Dramanın farklı derslerdeki konularla bağlantısını kurmayı öğretti

Beklentilerime ulaşamadım, çünkü

Ders koşullarına ilişkin olumsuzluklar

- Ders saati yetersizdi
- Daha fazla etkinliğe yer verilmeliydi
- Her ders için uygun değildi
- İlkokuma yazma etkinliklerinin öğretiminde yetersizlikler vardı

Derse ilişkin belirsizlikler

- Dramanın nasıl işlenmesi gerektiği ve süreye ilişkin bilgi eksikliklerinin olması
- Ölçme ve değerlendirme konusundaki belirsizliklerin olması

Drama dersiyle ilgili öğretmen adaylarının derse ilişkin beklentilerine ulaşip ulaşmadıklarına ilişkin verdikleri cevapların analizleri sonucunda görüşülen öğretmen adaylarının çoğunluğunun (10 öğretmen adayı) beklentilerine 'ulaştıkları' ve dört öğretmen adayı ulaşamadıklarını ifade etmişlerdir. 'Beklentilerime ulaştım' cevabını veren öğrencilerin cevapları 'bireysel özelliklerini geliştirmesi' ve dramanın 'etkili bir yöntem olarak kullanılmasına' ilişkindir.

Görülmektedir ki, dersin beklentilerine paralel olduğunu belirten öğretmen adayları, genellikle dersin duyuşsal özelliklere hitap edici yönüne dikkat çekmektedirler. Bunun yanında, dramanın etkili bir öğretim yöntemi ve tekniği olarak kullanılabileceğini belirten öğretmen adayları da olmuştur. Dramayı etkili bir öğretim yöntemi olarak gören ve dersin nasıl işlendiğine yönelik öğretmen adaylarının cevaplarında "Dramayla ilgili teorik kısım verildi grup çalışmaları yapıldı. Atölyenin olmaması yaptığımız çalışmaları sınırlandırdı. Uygulamalarda, yaratıcı düşünme, katılımcıların etkinliklerdeki performansları göz önünde bulunduruldu" ve "Araç gereçleri kendimiz geliştirdik, bu da yaratıcılığı geliştiriyor. Derse karşı motive olduk" gibi olumlu betimlemelere de rastlanmıştır. Bunun yanında, "Dersin amacı belirtildi. Isınma çalışmaları yapıldı. Gruplar oluşturuldu. İlköğretimde yer alan konular belirlendi. Fiziki koşullar yeterli değildi. Materyallerimiz de yeterli değildi. Ölçme ve değerlendirme materyalin zenginliğine, konuların anlatımının ne denli amacına uygun olduğuna göre yapıldı" şeklinde olumlu ve olumsuz durumları bir arada belirten cevaplar da verilmiştir.

Beklentilerine ulaşamadıklarını dile getiren öğretmen adaylarına göre, bunda iki ana temanın rolü vardır. Bunlardan ilki 'dersin koşullarına ilişkin olumsuzluklar' ve diğeri de 'derse ilişkin belirsizlikler' olarak ortaya çıkmıştır. Bu konuyla ilgili bir öğretmen adayı "Drama sınıfının olmaması etkinliklerimizi olumsuz etkiledi. Kostümlerde araç gereçlerde yetersizlikler vardı. Öğretim elemanı bizi çok iyi yönlendiremedi. Eksiklerimizi göremedik", şeklinde görüş bildirmiştir. Buna paralel olarak iki öğretmen adayı "drama derslerinin bir yarıyıldan verilmesinin yeterli olduğunu düşünmüyorum. En az iki yarıyıl olması gerekiyor" ve "drama dersleri için uygun bir sınıf ve bir atölyenin olmamasından dolayı dersin uygulamasında yetersizlikler olduğunu düşünüyorum."

Aşağıdaki örnek cevaplarda da görüldüğü üzere, uygulama gruplarından öğretmen adaylarının ideal bir drama dersinin öncelikle teorik temelli değil, öğretmen kılavuzluğunda, uygulaması ve öğrenci merkezli işlenmesi gerektiğine ilişkin düşünceler ağırlıklı olarak öne çıkmıştır. Özellikle, öğretmen adaylarının cevaplarından 'öğretim elemanından beklentiler' teması ağırlıklı olarak elde edilmiştir. Bu yönde verilen bazı cevaplar aşağıdaki gibidir:

"Drama dersi öğrenciye bırakılmalı, öğrenci merkezde olmalı doğru yönlendirmelerde hoca devreye girmeli drama sınıfının veya drama atölyesinin olması gerekli, kostümler ve belirli eşyalar atölyede hazır bulundurulmalı ölçme ve değerlendirmede ölçütler önceden verilmeli..."

"Materyallerle ilgili olarak öğrencilerin verdikleri cevaplar öğretim elemanı çağdaş drama açısından yeterli olmalı rahat bir ortam sağlamalı, yönlendirmeleri doğru yapabilmeli, iyi bir drama lideri olmalı, her türlü etkinliğin içine katılmalı..."

"Yapılan hazırlıklarda öğretim elemanı yapılan çalışmaları denetlemeli, uygulamaların kontrolünü yapmalı, yapılan çalışmaların nasıl zenginleştirileceği konusunda öğrencilere yol göstermelidir."

"Drama dersinin teoride kaldığını düşünüyorum. Daha fazla uygulama etkinliğine başvurulması gerekiyordu. Ancak uygulamadaki yetersizliklerin yanı sıra dramaya ilişkin kavramların net ifade edilmesi gerekiyor."

Öğretmen adaylarının bazılarının derse ilişkin beklentilerine ulaşamamasında etkili olan ve verilen cevapların analizi sonucunda ortaya çıkan bir diğer tema ise drama dersinde 'ölçme ve değerlendirme' konusundadır. Bu konuya ilişkin olarak iki öğretmen adayı 'Teoriden çok uygulamaya yer verilmelidir. Sürece dönük değerlendirmeler yapılmalıdır. Öğrenci sınırlandırılmamalı, süreçteki kazanımlar göz

önünde bulundurulmalıdır` ve `ölçme ve değerlendirme kriterleri önceden öğrencilere sunulmalıdır. Drama derslerinde ölçmenin nasıl yapılacağı öğrencilere önceden belirtilmelidir` cevaplarını vermişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma öğretmen adaylarının, bir dönem boyunca almış oldukları drama dersine ilişkin tutumlarını, dersle ilgili düşüncelerini ve dersten beklentilerini incelemiştir. Tutum ölçeğinden elde edilen sonuçlar cinsiyete ve başarı durumuna göre drama dersine yönelik öğretmen adayı tutumlarının istatistiksel anlamda farklılaşmadığını gösterse de; ölçekten alınan yüksek puanlar öğretmen adaylarının drama dersine karşı tutumlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle görüşmelerden elde edilen nitel bulgular incelendiğinde, öğretmen adaylarının drama dersine yönelik olarak genelde olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Öğretmen adaylarının dersi almadan önce ve sonrasına ilişkin görüşleri sorulduğunda, dönem başında dramaya ilişkin yüzeysel bilgilere sahip oldukları, ancak dönem bitiminde dersin eğlenceli geçtiğini düşündüklerini ve drama yoluyla öğrenmekten keyif aldıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu durum benzer araştırmalarda da gözlenmiştir (Erdem, Kızılhan & Sarıçam, 2009). 2005 yılından itibaren okullarda uygulamaya konulan yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde dramaya yer verilmesinin çok önemli olduğu da yapılan bir araştırma sonucunda öğretmenler tarafından dile getirilmiştir (Teyfur, 2009). Bu durum, okullarımızda drama yönteminin kullanılmasına ve dramayı etkili olarak kullanmayı bilen öğretmenlere olan gereksinime işaret etmektedir. Öğretmen adaylarının, dramayı bir yöntem olarak benimsemeleri bu yöntemi okullarda kullanacakları şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler aracılığıyla ortaya çıkan temalara göz atıldığında, duyuşsal amaç ve kazanımlara drama yoluyla daha kolay ulaşılabileceği söylenebilir. Bu bağlamda drama yoluyla dersin zevkli geçmesinin de sağlandığı öğretmen adaylarınca dile getirilen önemli bir konudur. Bu durum Üstündağ'ın (1998) çalışmasında drama ile ders islenen deney grubu öğrencilerinin dersi zevkli ve değişik buldukları verileriyle de örtüşmektedir. Özellikle araştırmaya katılan öğretmen adaylarının, drama yönteminin sınıfta yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlayacağı, atanacakları okullarda bu yöntemi çeşitli derslerde yeri geldiğinde kullanabileceklerini de göstermektedir. Ancak, öğretmen adayları ile yapılan görüşmeler, drama yönteminin süreç içerisinde kullanımında, öğretmen, ders araç-gereç-materyalleri ve öğrenme ortamı gibi dersin verimli olarak işlenmesiyle ilgili birçok faktörün de etkili olduğunu göstermiştir. Drama dersine yönelik olarak öğretmen adaylarının dile getirdiği unsurlar arasında dersin duyuşsal özellikleri geliştirici yönünün yanında, sosyal becerileri ve yaratıcılığı da geliştirici özellikleri olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar yerli ve yabancı bazı araştırmalar ile de desteklenmektedir. Örneğin, yapılan bazı çalışmalarda (Ritch, 1983; Stewig, 1984, aktaran Kaaland-Wells, 1993; Okvuran, 2000; Ünal, 2004) dramanın etkili kullanımına ilişkin pozitif algılara sahip olduğu; drama dersinin öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanda çeşitli özellikler kazandırdığı (Coney & Kanel, 1997); güven duygularını, hayal gücünü ve yaratıcılığını geliştirdiği (Bennett, 1982; Farris & Parke, 1993; Freeman, 2000; Morris, 2001), iletişim becerilerini geliştirmede önemli olduğu (Fenli, Acar & Sahin, 2009; Rances, 2005; Turner, Mayall, Dickinson, Clark, Hood, Samvels & Wiggings, 2004) ve sosyal etkileşimi artırdığı da (Yassa, 1997) alan yazında belirtilmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin drama dersinin yararlarına ilişkin inançlarını inceleyen tarama sonuçları (Ritch, 1983, akt. Kaaland-Wells, 1993) göstermiştir ki, drama dersi bilişsel özellikler bakımından yaratıcılığı, sözel iletişim becerilerini, okuma becerilerini ve anlama gücünü geliştirmektedir. Bunun yanında, olumlu duygular besleme, kendine güven ve empati, toplumsallaşma, iletişim becerileri, öz-kontrol gibi duyuşsal alan özelliklerinin, koordinasyon ve sözel olmayan becerilerin kazanılmasında da dramanın önemli işlevi olduğu görülmüştür. Bu sonuçların birçoğu, çalışmamızda öğretmen adaylarının drama dersinin yararlarına ilişkin düşünceleriyle de paralellik göstermektedir. Bunun yanında, bu araştırmada öğretmen adaylarının drama kullanımında amaca ulaşamama nedenleri (öğrenci sayısı, ortamın elverişli olmaması ve araç-gereç eksikliği) arasında saydıkları ile Ritch (1983) ve Stewig'in (1984) bulgularıyla da örtüşmektedir (akt. Kaaland-Wells, 1993).

Drama ülkemiz öğretim programlarında bir yöntem olarak ele alınırken, yurtdışı literatür tarandığında dramanın tiyatro okullarında sıklıkla verildiği ve tiyatro bölümlerinin başlıca etkinliklerinden olduğu görülmektedir. Bunun yanında dramanın öğrenci gelişimine olan katkısı göz önünde bulundurularak farklı derslerde kullanımı da yaygındır. Örneğin İngiltere'deki drama programına bakıldığında, bu araştırmada ortaya çıkan insana ait duyguları ön plana çıkaran duyuşsal ağırlıklı kazanımlara, estetik anlayışının gelişmesine, iletişim biçimlerinin çeşitlenmesine, sorumluluk ve başarı duyguları ile sosyal becerilerin gelişmesine katkıda bulunduğu belirtilmektedir (HMSO,1989).

Drama derslerinin öğrencilerin derse karşı motivasyonunu ve öğrenmelerin kalıcılığına önemli sayılabilecek etkileri olduğu söylenebilir. Yaratıcı drama dersleri ortamı sıkıcı bir sınıf ortamından kurtararak öğrenim sürecini eğlenceli, ilgi uyandırıcı, katılımcı ve etkili bir eğitsel bir ortama dönüştürmektedir. Sökmen (2000) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin etkin biçimde ders ortamına katılmasına yönelik yaklaşımların denenmesinin, dersin daha iyi öğrenilmesine ve dersi sevmelerine olumlu katkılarda bulunduğu belirtilmektedir. Bunun yanında tutumların yanında, bilişsel anlamda başarının drama temelli öğretim aracılığıyla artırılabilceğini gösteren araştırmalar da mevcuttur (Bennett, 1982; Duatepe & Ubuz, 2010).

Elde edilen veriler, ilgili literatür ve alan araştırmaları ışığı altında hep birlikte değerlendirildiğinde, yaratıcı drama dersleri sosyal, kültürel ve kişilik gelişimi açısından da oldukça önemli bir işlev görmektedir. Bu sonuçlar ışığında yaratıcı drama derslerinin etkili olması ve eğitimin işlevselliği açısından etkili bir şekilde uygulanabilmesi için çalışmaya elverişli fiziki ortamlar, araç-gereç ve materyaller sağlanmalıdır. Dersin öğretim elemanının dramayı bir yöntem olarak çok iyi öğrenip, daha etkili ve verimli olarak dersin işlenmesini sağlaması beklenir. Dramanın yöntem olarak kullanıldığı ortamlarda ölçme ve değerlendirmenin nesnel kriterler belirlenerek, otantik ölçme değerlendirme araçlarıyla yapılması uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akoğuz, M. (2002). *İletişim becerilerinin geliştirilmesinde yaratıcı dramanın etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Andersen, C. (2000), *Process drama and classroom inquiry*. Üçüncü Uluslararası Drama Eğitimi Araştırmaları Enstitüsü Sempozyumunda sunulmuş bildiri 21-25 Temmuz, Columbus, OH.
- Adıgüzel, H. Ö. (2000). *Eğitim bilimlerinde (Güzel Sanatlar Eğitiminde) bir uzmanlık alanı olarak kültür pedagojisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Adıgüzel, H. Ö. (2006) Yaratıcı drama kavramı, bileşenleri ve aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*. 1(1) 17-27.
- Bennett, O. G. (1982). *An investigation into the effects of a creative experience in drama upon the creativity, self-concept and achievement of fifth and sixth grade students*. Yayınlanmamış doktora tezi. Georgia State University, Atlanta, Georgia.
- Chiriga, L., J. (1997) *Creative dramatics as an effective strategy*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ABD: Virginia Üniversitesi.
- Coney, R. & Kanel S. (1997) *Opening the world of literature to children through interactive drama experiences*. Erken Çocukluk Eğitimi Derneği Uluslararası Yıllık Konferansında sunulan bildiri [ED 412 577]
- Dikici, H. Koç, M. Gündoğdu, R., (2003). *Yaratıcı dramanın problem çözme becerilerine etkisi*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 9-11 Temmuz, Malatya.
- Duatepe, A. & Akkuş. O. (2006). Yaratıcı dramanın matematik eğitiminde kullanılması: Kümeler alt öğrenme alanında bir uygulama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1) 89-95.
- Duatepe, A. & Ubuz, B. (2010). *Drama based instruction and geometry*. Erişim 29 Ağustos 2010, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.86.4979&rep1&type=pdf>.

- Demirel, Ö. (2001). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Erdem, A., Kızıllıhan, P. & Sarıçam, M. H. (2009). *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yaratıcı drama yöntemine göre işlenen dersten önce ve sonra yaratıcı dramaya yönelik görüşleri arasındaki farklar*. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinden sunulan sözlü bildiri. Ege Üniversitesi, 1-3 Ekim, İzmir.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme* (10. Baskı). Ankara: Meteksan.
- Farris, P. J. & Parke, J. (1993). To be or not to be: What students think about drama. *Clearing House*, 66(4), 231-235.
- Fenli, A., Acar, V. & Şahin, H. (2009). *Drama dersinin iletişim becerilerine katkısı*. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinden sunulan sözlü bildiri. Ege Üniversitesi, 1-3 Ekim, İzmir.
- Freeman, G. D., Sullivan, K. & Fulton, C.R. (2003). Effects of creative drama on selfconcept, social skills, and problem behavior. *Journal of Educational Research*, 96, 131-139.
- Freeman, G. D. (2000). *Effects of creative drama activities on third and fourth grade children*. Yayınlanmamış doktora tezi. University of Mississippi, the USA.
- HMSO, Drama from 5 to 16 (1989). *Curriculum matters and HMI series*. Department of Education and Science. England: HMSO Drama Crown.
- Kaaland-Wells, C. (1993). *Classroom teachers' perception and use of creative drama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. University of Washington. UMI: 9418311.
- Kara, Y & Çam, F. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-155.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi- kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel.
- Mantione, R. & Smead, S. (2003). *Weaving through words: using the arts to teach reading comprehension strategies*. International Reading Association: Delaware, the USA.
- McCaslin, N. (1990). *Creative drama in the classroom* (5. baskı.). Londra: Longman.
- Metin G. G. (1999). *Dramanın 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisinin incelenmesi*. M. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Morris, R. V. (2001). Drama and authentic assessment in a social studies classroom. *Social studies*, 92(1), 41-45.
- Okvuran, A. (2000). *Yaratıcı dramaya yönelik tutumlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ömeroğlu, E. (1990). *Okul öncesi öğretmenin niteliğinin geliştirmesinde yaratıcı drama eğitiminin rolü eğitimde nitelik geliştirme*. Eğitimde Arayışlar Sempozyumu: Ankara Kültür Koleji Yayınları, No:1.
- Rances, J. N. (2005). *Student perceptions of improving comprehension through drama as compared to poetry and fiction in college English freshman composition courses*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Widener University, Chester, PA.
- San, İ. (1990). Eğitimde yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 23(2), 573-582.
- San, İ. (1996). Yaratıcılığı geliştiren bir yöntem ve yaratıcı bireyi yetiştiren bir disiplin: Eğitsel yaratıcı drama. *Yeni Türkiye Dergisi*, 7, 148-160.
- Sökmen, N. (2000). Ön lisans öğrencilerine kimya dersinde uygulanan aktif öğretim yöntemleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 25(117), 29-32.
- Teyfur, M. (2009). *İlköğretim birinci kademe derslerinde uygulanan yapılandırmacı yaklaşımın sınıf yönetimine etkisi*. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan sözlü bildiri. Ege Üniversitesi, 1-3 Ekim, İzmir.

- Turner, H., Mayall, B. Dickinson, R., Clark, A. Hood, S., Samuels, J. & Wiggings, M. (2004). *An evaluation of the National Theatre's drama work in primary schools*. Social Science Research Unit Institute of Education University of London.
- Ünal, E. (2004). Celal Bayar Üniversitesi eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinin ilköğretimde drama derslerine ilişkin tutumları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(2), 1-15.
- Üstündağ, T. (1998). Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin öğretimde yaratıcı dramının erişiyeye ve derse yönelik öğrenci tutumlarına etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 133-138.
- Üstündağ, T. (2010). *Drama dersinin öğretimi ve örtük programı*. 1. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulan sözlü bildiri. 13-15 Mayıs, Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Balıkesir.
- Yaffe, S. (1989). Drama as a teaching tool. *Educational Leadership*, 46 (6), 29-35.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayınları.
- Yassa, N. A. (1997). *A study of the effect of drama education on social interaction in high school students*. Lakehead University, Ontario, Canada: Thunder Bay.
- Yurdakul B. (2004). *Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin problem çözme becerilerine bilişsel farkındalık ve derse yönelik tutum düzeyine etkisi ile öğrenme sürecine katkıları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.